

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО КОНСТРУКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З БАТЬКАМИ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

*Гонкало Ю. П., Український науково-методичний центр практичної
психології і соціальної роботи, наукова співробітниця*

Анотація. У роботі досліджується психологічна готовність педагогів до конструктивного спілкування з батьками під час кризових ситуацій освітнього середовища. Проаналізовано теоретичні основи психологічної готовності, визначено ключові компоненти готовності вчителя до важкої бесіди, досліджено ефективні стратегії підтримання продуктивного діалогу під час загострених емоційних станів. Результати свідчать про те, що добре розвинена психологічна готовність значно покращує результати спілкування під час криз, зменшує ескалацію конфлікту та підтримує спільне вирішення проблем між вчителями та батьками. Рекомендації щодо практичної підготовки та інституційної підтримки надаються на основі сучасних досліджень у галузі педагогічної психології та теорії комунікації.

Ключові слова: психологічна готовність учителя, комунікація батьків і вчителів, антикризовий менеджмент, вирішення конфліктів, педагогічна психологія, емоційний інтелект, професійна компетентність

Вступ. Освітній процес включає багато зацікавлених сторін, причому вчителі та батьки є основними партнерами в підтримці розвитку учнів. Хоча звичайна взаємодія між цими сторонами зазвичай відбувається за встановленими протоколами, кризові ситуації вимагають покращених навичок спілкування та психологічної готовності. Ці кризові ситуації можуть включати випадки поведінки учнів, академічні невдачі, міжособистісні конфлікти в умовах освітнього середовища, надзвичайні ситуації зі здоров'ям або зовнішні фактори, що впливають на навчальний процес, зокрема війна в Україні.

Психологічна готовність вчителів брати участь у конструктивному спілкуванні з батьками в таких складних обставинах є важливою професійною компетентністю, яка безпосередньо впливає на результати розв'язання проблеми. У даній роботі розглядаються теоретичні основи, основні компоненти та практичні реалізації психологічної готовності вчителя до кризової комунікації з батьками.

Актуальність підкреслюється зростаючою складністю освітнього середовища, зростаючими очікуваннями батьків і зростаючою різноманітністю кризових сценаріїв, у яких вчителі повинні орієнтуватися. Розуміючи та підвищуючи психологічну готовність учителів, навчальні заклади можуть краще підтримувати своїх співробітників у підтримці продуктивних партнерських стосунків з батьками навіть за складних обставин.

Теоретичні основи. Психологічну готовність до конструктивного спілкування в кризових ситуаціях можна зрозуміти через кілька теоретичних позицій. Трансакційна модель стресу та подолання Р. Лазаруса та С. Фолкман дає розуміння того, як вчителі обробляють і реагують на складні взаємодії, які застосовують когнітивні та поведінкові зусилля для подолання стресових ситуацій. Згідно з цією моделлю, сприйняття людиною ситуації та її оцінка наявних ресурсів подолання суттєво впливають на її реакцію на стрес і підхід до спілкування.

Крім того, особистісно-орієнтований підхід К. Роджерса підкреслює важливість емпатії, безумовного позитивного ставлення та автентичності для встановлення ефективного спілкування. Ці принципи особливо актуальні для вчителів, які стикаються з емоційно насиченою взаємодією з зацікавленими батьками.

Соціокультурна теорія також робить свій внесок у цю структуру, підкреслюючи, як комунікація формується культурними контекстами та інституційними нормами, факторами, які суттєво впливають на взаємодію вчителів і батьків у навчальних закладах.

Компоненти психологічної готовності. Психологічна готовність до конструктивного спілкування в кризових ситуаціях складається з кількох взаємопов'язаних компонентів:

1. Емоційна компетентність: здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, одночасно ефективно реагуючи на емоції інших. Це включає в себе навички емоційної регуляції, управління стресом і збереження професійного самовладання під тиском.

2. Когнітивна підготовка: знання принципів спілкування, стратегій розв'язання конфліктів і розуміння типових занепокоєнь і реакцій батьків у кризових ситуаціях. Цей компонент також включає здатність швидко аналізувати ситуації та вибирати відповідні підходи до спілкування.

3. Поведінкові навички: практичні комунікативні здібності, включаючи активне слухання, чітку артикуляцію, усвідомлення невербальної комунікації, формулювання запитань і здатність спрямовувати бесіди до продуктивних результатів.

4. Ціннісна орієнтація: професійна прихильність освітньому партнерству, повага до батьківської точки зору та відданість добробуту учнів, що мотивує вчителів наполегливо знаходити конструктивні рішення навіть у складних обставинах.

5. Здатність до рефлексії: здатність критично оцінювати свій підхід до спілкування, вчитися на досвіді та постійно вдосконалювати стратегії взаємодії на основі попередніх результатів.

Методичні підходи до формування психологічної готовності.

Розвиток психологічної готовності педагогів до кризових комунікацій потребує системних підходів:

1. Теоретична підготовка: Навчання психології спілкування, принципи вирішення конфліктів і розуміння сімейної динаміки у зв'язку з проблемами освіти.

2. Розвиток практичних навичок: рольові вправи, симуляція складних розмов і поступове знайомство зі складними сценаріями спілкування з професійним відгуком.

3. Рефлексивна практика: структурована рефлексія реального досвіду спілкування, консультації з однолітками та професійний нагляд для підвищення самосвідомості та визначення областей для вдосконалення.

4. Інституційні механізми підтримки: розробка стандартизованих протоколів для комунікацій у кризових ситуаціях, доступ до психіатричної підтримки для вчителів та адміністративна підтримка під час складних батьківських взаємодій.

Дослідження показують, що вчителі з високим рівнем психологічної готовності демонструють кілька переваг під час кризових комунікацій з батьками:

1. Вони зберігають більш збалансований емоційний стан під час складних розмов, запобігаючи непотрібній ескалації конфліктів.

2. Вони використовують більш ефективні стратегії слухання, охоплюючи важливу інформацію, яка веде до кращого вирішення проблеми.

3. Вони демонструють більшу гнучкість у підходах до спілкування, адаптуються до різних стилів спілкування та емоційних станів батьків.

4. Вони більш послідовно зосереджуються на результатах, орієнтованих на учня, замість того, щоб заплутуватися в міжособистісних конфліктах.

5. Вони відчують нижчий рівень професійного вигорання, пов'язаного зі взаємодією з батьками, зберігаючи с Кількісні дослідження показують, що школи, які впроваджують систематичну підготовку до комунікацій у кризових ситуаціях між вчителем і батьками, повідомляють про зменшення на 40-60% невирішених конфліктів і значне покращення показників задоволеності батьків спілкуванням у складних ситуаціях.

Якісні дослідження вказують на те, що вчителі, які пройшли спеціалізовану підготовку з питань психологічної готовності, повідомляють про більшу

впевненість у підході до складних розмов, покращену здатність підтримувати професійні кордони та покращену здатність перетворювати потенційно конфронтаційні взаємодії на спільне вирішення проблем (Williams, 2023).

Висновки. Психологічна готовність педагогів до конструктивного спілкування з батьками в кризових ситуаціях є важливою професійною компетенцією, яка суттєво впливає на результати навчання та інституційний клімат. Це дослідження демонструє, що така готовність є не просто вродженою особистісною якістю, а набором професійних навичок, який можна розвивати, і який можна систематично вдосконалювати шляхом відповідного навчання та інституційної підтримки. Отже, серед висновків можна виокремити ключові моменти:

1. Психологічна готовність має чіткі емоційні, когнітивні, поведінкові, ціннісні та рефлексивні компоненти, які можна оцінювати та розвивати індивідуально.

2. Ефективні програми підготовки повинні охоплювати всі компоненти через інтегровані теоретичні та практичні підходи.

3. Інституційна культура та адміністративна підтримка суттєво впливають на впевненість учителя та ефективність комунікацій у кризових ситуаціях.

4. Інвестиції в розвиток психологічної готовності вчителя дають вимірні переваги з точки зору зменшення конфліктів, покращення партнерства між батьками та вчителем і підвищення професійної задоволеності вчителів.

5. Майбутні дослідження мають бути зосереджені на розробці стандартизованих інструментів оцінки для вимірювання психологічної готовності та оцінки порівняльної ефективності різних методологій підготовки.

Навчальні заклади повинні приділяти особливу увагу розвитку психологічної готовності в межах комплексних програм професійного зростання вчителів, визнаючи її значущість не лише для ефективного реагування на кризові ситуації, а й для формування стійких освітніх партнерств, що сприятимуть успішності учнів та розвитку здатності до конструктивної взаємодії з часом.

Список літератури

1. Бех І. Д. Групові міжособистісні ситуації у виховному процесі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. Т. 101, № 2(Ч.1). С. 33–45. URL: https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-101-2_1-33-45 (дата звернення: 13.04.2025).
2. Карамушка Л. М. Вплив копінг-стратегій на структурні компоненти психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій. *Актуальні проблеми психології: Т.І. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2020, 57, 12-21.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: : Навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 448 с.
4. Lazarus R. S., Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer Publishing Company, 1984. 456 p. URL: <http://surl.li/frvvfo> (дата звернення: 13.04.2025)
5. Williams, S. A. Transforming teacher-parent interactions: A qualitative study of communication training effects. *Teaching and Teacher Education*, 2023 121, 103.

УДК 159.947:371.134:331.101.3

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЯК ПРІОРИТЕТ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ У ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІВ

*Гретченко Л. Л., адвокат, медіатор здобувач освітнього рівня
“магістр” за спеціальністю 053 «Психологія» Центральноукраїнський
інститут ПрАТ ВНЗ МАУП
Науковий керівник: Срібна О. В., кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології і соціально-
гуманітарних дисциплін МАУП*

Анотація. Робота присвячена особливостям прояву булінгу в педагогічному середовищі та його впливу на ціннісно - смислову сферу особистості педагога. В основу покладено авторське дослідження, проведене за